

I. SOCIALINĖ POLITIKA IR SOCIOLOGIJA

LIETUVOS GYVENTOJŲ POŽIŪRIS Į FELICITARINĮ VALSTYBĖS BIUDŽETO PERSKIRSTYMĄ

Prof. dr. Gediminas Navaitis

Mykolo Romerio universitetas
Socialinių technologijų fakultetas
Edukologijos ir socialinio darbo institutas
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva
Telefonas (8 5) 271 4716
Elektroninis paštas navaitis@mruni.eu

Doc. dr. Vladas Gaidys

Lietuvos socialinių tyrimų centras
A. Goštauto g. 11, LT-01108 Vilnius
Elektroninis paštas vladas@vilmorus.lt

*Pateikta 2014 m. rugėžio 4 d.
Parengta spausdinti 2014 m. spalio 13 d.*

doi:10.13165/SD-14-13-2-01

Anotacija

Visuomenės laimės lygio tyrimai suteikia laimės ekonomikai ir jos nuostatas realizuojančiai felicitarinei (lot. felicitas – laimė) politikai pagrįstumo. Viena iš tokių tyrimų krypčių gali būti visuomenės laimės lygio ir valstybės valdymo sąsajų atskleidimas. Visuomenės nuomonės tyrimų centras „Vilmorus“ atliko reprezentatyvią Lietuvos gyventojų apklausą, kurios tikslas buvo nustatyti respondentų laimės lygį ir jų požiūrį į valstybės išlaidų perskirstymą.

Tyrimo duomenys parodė, kad respondentus galima grupuoti į tris besiskiriančias savo laimingumu grupes ir kad laimingesni jaučiasi jauni, išsilavinę, gyvenantys sostinėje arba didžiuosiuose miestuose, turintys didesnes pajamas specialistai. Atitinkamai, tarp nurodžiusių, kad paskutiniai metai jiems nebuvo laimingi ir nesitikinčių permainų į gerą, vyravo vyresni, žemesnio išsilavinimo, turintys mažas pajamas, kaimo gyventojai.

Tyrimas atskleidė, kad laimingumas lemia respondentų nuomones apie valstybės biudžeto paskirstymą. Nustatyta, kad žemesnio laimingumo lygio respondentai pirmenybę teikia toms valstybės išlaidoms, kurios gali tapti tiesioginėmis išmokomis gyventojams (pensijoms, šeimų ir bedarbių rėmimui). Šie duomenys taip pat parodė žymios respondentų dalies (22,4 proc.) neracionaliai negatyvų požiūrį į valstybės valdymą. Jų nuomone, valstybės valdymui iš viso nereikia skirti lėšų.

Reikšminiai žodžiai: *felicitarinė politika, Lietuvos gyventojų laimingumas, valstybės biudžeto perskirstymas.*

Įvadas

Laimės ekonomikos, šiuolaikinės felicitarinės politikos ištakos ne tik filosofų, politiku įžvalgose, bet ir konkrečiuose laimės, subjektyvios gerovės, pasitenkinimo / nepasitenkinimo gyvenimu bei atskiromis jo sferomis tyrimuose. Visuomenės laimės tyrimai suteikia minėtai politinės ir ekonominės minties bei praktikos kryptį pagrįstumo, todėl pastaraisiais dešimtmečiais tokių tyrimų mastas pastebimai išsiplėtė, nors jiems vis dar trūksta metodologinio vienodumo. Antai mokslinėje literatūroje geras, sėkmingas, laimingas gyvenimas apibūdinamas įvairiais terminais: gyvenimo kokybė (angl. *quality of life*), gerovė (angl. *welfare*), gerbūvis (angl. *wellbeing*), pasitenkinimas gyvenimu, laimė. Vis dėlto naujų sąvokų, o ypač laimės sąvokos, įtraukimas į visuomenės tikslų sampratą, anot A. Sumnerio (2006), liudija darnaus vystymosi, žmogaus raidos prioritetą. Visuomenės laimės lygis bene subjektyviausia ir plačiausia sąvoka, nusakanti visuomenės būklę, todėl geriausiai atitinka laimės ekonomikos ir felicitarinės politikos nuostatas.

Joms realizuoti ypač svarbūs nacionaliniai laimės tyrimai, atskleidę didelius skirtumus tarp įvairių valstybių piliečių savijautos. Tokie tyrimai taip pat leidžia išskirti šalių grupes, kurių visuomenės laimės lygis pastoviai aukštas arba pastoviai žemas. Jie liudija, kad laimingiausių pasaulio šalių grupė mažai keičiasi. Tai Skandinavijos šalys: Danija, Suomija, Norvegija, Švedija. toliau po jų rikiuojasi Naujoji Zelandija, Kanada, Izraelis, Australija, Šveicarija (Diener, Helliwell, Kahneman, 2010).

Gana stabilus ir Lietuvos visuomenės laimės lygis. Apibendrinant pagal programą „World Values Survey“ 2005–2008 m. atliktus tyrimus 153 pasaulio šalyse, konstatuota, kad Lietuvos gyventojai šiame tyrime užėmė 63 vietą (Rath, Harter, 2010). Artimus šiam tyrimui duomenis pateikia ir socialinių tyrimų centras „Gallup International“. Pagal juos 2012 metais laimingais save laikė 35 proc. apklaustų Lietuvos gyventojų, 26 proc. nurodė, kad jie nei laimingi, nei nelaimingi, ir 37 proc. teigė esą nelaimingi (Gallup International. Глобальный индекс счастья в 2012 году). Kitos Lietuvoje atliktos tyrimų apžvalgos bei visuomenės laimingumo lygio analizės irgi suteikia panašų vaizdą, kurį apibendrinat galima teigti, kad Lietuvoje nemažai žmonių apibūdina save kaip nusivylusius, nepatenkintus, nelaimingus (Degutis, Urbonavičius, Gaižutis, 2010; Gataūlinas, 2013).

Šių ir analogiškų tyrimų duomenys patvirtina, kad laimė priklauso nuo daugelio socialinių, ekonominių bei kultūrinių veiksnių ir nuostatų, todėl galima ir įvairiapusiška duomenų apie ją analizė. Ilgą laiką tokios analizės rėmėsi visuomenės laimės lygio ir BVP (bendrojo vidaus produkto) sugretinimu. Pastaraisiais dešimtmečiais laimė siejama su gausesniais socialiniais rodikliais, tarp kurių vis dažniau minimos visuomenės laimės

lygio ir valstybės valdymo sąsajos. Antai B. S. Frey ir C. Frey Marti (2010), apžvelgdami visuomenės laimės lygio ir valdymo būdų bei formų palyginimo tyrimus, teigia, kad šalyse, kuriose demokratinės institucijos veikia įvairiose gyvenimo srityse, yra ir šalys, kuriose pasitenkinimo gyvenimu lygis yra aukščiausias. Demokratijos veiksnys lemia pasitenkinimą nepriklausomai nuo kitų veiksnių (sveikatos, pajamų, amžiaus ir t. t.). Jų nuomone, demokratinė institucijų buvimas savo poveikiu piliečių laimei prilygintinas 4500 JAV dolerių pajamų per metus padidėjimui. Šie autoriai taip pat pažymi, kad valdžios perdavimas iš centrinių į vietines struktūras, nors ir nelabai žymiai, bet patikimai didina visuomenės laimingumą. Padidėjus autonomijos indeksui, kuris nustatomas pagal piliečių nuomonę apie politinių sprendimų priėmimo lygmenį, vienu balu (dešimties balų skalėje) piliečių, teigiančių, kad jie visiškai patenkinti gyvenimu, skaičius paauga 3,3 procento. Šiai visuomenės laimės lygio didinimo kryptčiai pritaria ir Lietuvos gyventojai. 2011–2012 metais atlikto tyrimo duomenimis, apie tris ketvirtadalius jų pasisako už platesnį piliečių dalyvavimą valdyme (referendumo rengimo sąlygų palengvinimą, tiesioginius savivaldos institucijų vadovų rinkimus ir kt.) (Navaitis, 2013).

Vienas reikšmingiausių valdymo aspektų – lėšų perskirstymas, jų ir galimybių perdavimas iš vienos socialinės grupės, iš vienos gyventojų kartos ar regiono kitoms grupėms, kartoms, regionams. S. L. Popkinas (2003) pažymi, kad toks perskirstymas remiasi visuomenėje vyraujančiomis vertybėmis, kurios nuolat kinta bei gali prieštarauti viena kitai. Todėl nors finansinės politikos vertinimas paprastai siejamas su jos efektyvumu ir retai kada su tokiomis sąvokomis, kaip laimė, vis dėlto vertinimo pagrindu išlieka visuomenės tikslai ir normos. Kadangi pastarieji neatsiejami nuo socialinių palyginimų, nuostatų, kad kažkas turi „per daug“, o kažkas „per mažai“, kyla nesutarimai dėl finansinės politikos, kuriuos sustiprina tiesioginio visuomenės dalyvavimo lėšų perskirstyme stoka. Todėl, plečiant visuomenės laimės lygio sąsają su įvairiais jos gyvenimo aspektais tyrimus, prasminga išsiaiškinti, kaip suprantamas didžiausią įmanomą laimingumą kuriantis valstybės biudžetas, kaip vertinamas labiausiai laimės lygio kilimą skatinantis valstybės lėšų panaudojimas. Šie probleminiai klausimai apibūdina tyrimo tikslą.

Tyrimo tikslas – įvertinti Lietuvos gyventojų laimingumo lygį ir išsiaiškinti nuomonę apie palankiausių visuomenės laimei valstybės biudžeto paskirstymą.

Tyrimo objektas – Lietuvos gyventojų nuomonės apie praėjusių metų laimingumą ir artimiausių penkerių metų perspektyvą; apie galimai didinantį visuomenės laimės lygį valstybės biudžeto paskirstymą.

Tyrimo metodas – anketinė apklausa respondento namuose.

Statistinė duomenų analizė atlikta SPSS 13 programa.

Nagrinėjant tyrimo duomenis taikyti matematinės-statistinės analizės metodai: aprašomoji statistika (procentiniai dažniai) ir analitinė statistika. Siekiant įvertinti skirtumą socialinėse demografinėse grupėse reikšmingumą, panaudotas Chi-kvadrato kriterijus. Taikytas standartinis 95 % patikimumo lygmuo ($p < 0,05$).

Tyrimo imtis – parenkant tyrimo imtį buvo siekiama, kad ji būtų reprezentatyvi ir atstovautų visai populiacijai. Imties patikimumą lemia apklausos dalyvių skaičius, o imties reprezentatyvumą – proporcingas atstovavimas visų stebėjimo vienetų, šiuo atveju gyventojų grupių. (Bitinas, 2006). Respondentų atranka metodas – daugiapakopė, tikimybinė atranka. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas.

Iš viso apklausta 1005 vyresnių nei 18 metų žmonių iš 19 miestų ir 31 kaimo. Apklausą vyko Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Druskininkuose, Kretingoje, Kauno, Alytaus, Šakių, Pakruojo, Utenos, Tauragės, Švenčionių, Raseinių, Kupiškio, Akmenės, Rokiškio, Šilutės, Telšių, Mažeikių, Marijampolės, Trakų ir Ukmergės rajonuose.

Tyrimas atliktas 2014 m. vasario 14–23 dienomis. Apklausą atliko Visuomenės nuomonės tyrimų centro „Vilmorus“ klausėjai.

Tyrimo etika – tyrimas buvo vykdomas laikantis ESOMAR etikos kodekso (ESOMAR, 2008).

Tyrimo kokybės kontrolė: vidinis tyrimo atlikimo patikrinimas: 100 proc. kontrolė (interviu skaičius, anketos užpildymo išsamumas, apklausos nuoseklumas); išorinis tyrimo atlikimo patikrinimas: mažiausiai 10 proc. klausėjų kontrolė, siekiant išsiaiškinti, ar apklausa buvo vykdoma laikantis metodinių reikalavimų, ar nebuvo pažeistas atrankos principas, ar nebuvo pažeista nurodyta apklausos procedūra; duomenų įvedimo kontrolė: tikrinama mažiausiai 10 proc. įvestų duomenų.

Svarbiausieji tyrimo rezultatai

Praėjusių metų ir artimiausių penkerių metų perspektyvos vertinimas. Respondentų nuotaika, kurią, anot S. Ahmedo (2010), gali lemti net tokie atsitiktiniai veiksniai kaip oro permainingumas ar sporto varžybų rezultatai, turi poveikį laimės vertinimui. Šis situacijos poveikis susilpninamas, jei respondentų prašoma įvertinti ilgesnius laikotarpius bei numatyti tikėtinas jų asmeninio gyvenimo ar visuomenės buklės pokyčių perspektyvas. Dėl šios priežasties apklausos metu teirautasi, kaip respondentai vertina praėjusius metus ir kokią numato artimiausių penkerių metų perspektyvą. Jų atsakymų duomenys pateikiami 1 lentelėje

1 lentelė. Nuomonės apie praėjusių metų laimingumą ir artimiausių penkerių metų perspektyvą

Table 1. Attitudes towards happiness of last year and the next five-year perspective

Respondentų nuomonės	N	%	% nuo atsakiusių
Metai buvo laimingi, ateityje gerovė stiprės	68	6,8	6,9
Metai buvo laimingi, ateityje teks daug stengtis, kad gerovė išliktų	243	24,2	24,7
Metai nebuvo laimingi, tikiuosi permainingų ir gerą	414	41,2	42,1
Metai nebuvo laimingi, gerų permainingų nesitikiu	258	25,7	26,3
Neatsakė	22	2,2	-
Iš viso	1005	100,0	100,0

Pastabos. χ^2 -kvadratas = 24,872, $p < 0,001$ ($df = 3$, $n = 983$). Skaičiavimams naudotasi priemone: Calculation for the chi-square test: An interactive calculation tool for chi-square tests of goodness of fit and independence [Computer software] (Preacher, 2001).

Aptariant 1 lentelėje pristatytus duomenis tikslinga respondentus grupuoti į tris besiskiriančias savo laimingumu ir ateities perspektyvų suvokimu grupes. Pirmąją grupę sudarytų arti trečdalis respondentų, kurie mano esą laimingi ir stipriau ar silpniau tikisi sėkmingos ateities. Antrąją grupę – nesidžiaugiantys esama padėtimi, bet tikintys permainingai ir gerai. Jai priklausytų du iš penkių respondentų. Trečioji, „nelaimingiausių“ grupė, kuriai priklauso kas ketvirtas, tai nusivylę ir dabartimi, ir nieko geresnio nesitikintys ateityje respondentai.

Išsamiau analizuojant išskirtas grupes aiškėja, kad didžiausią įtaką laimės išgyvenimui daro amžius, išsilavinimas, socialinė padėtis, pajamos ir gyvenamoji vieta.

Laimės lygiu išsiskiria 18–29 metų amžiaus grupė. 16,4 proc. jai priklausančių teigė, kad metai buvę laimingi, o ateityje gerovė dar labiau stiprės. 29,9 proc. nurodė, kad metai buvo laimingi, ateityje teks daug stengtis, kad gerovė išliktų. Taigi, šioje amžiaus grupėje priklausančių pirmajai pagal laimingumą grupei buvo 46,3 proc. respondentų. Nurodytos amžiaus grupės „laimingumą“ patvirtina ir tai, kad nusivylusių ir dabartimi, ir nebelaukiančių gerų permainų tarp šio amžiaus žmonių tebuvo tik 13,0 proc.

Reikšmingas veiksnys, lemiantis laimingumą, yra išsilavinimas. Tyrimas atskleidė gana aiškią tendenciją – aukštesnio išsilavinimo žmonės yra laimesnes nei žemesnio. Pirmajai (aukščiausio laimingumo) grupei priklausė 45,0 proc. turinčių aukštąjį išsilavinimą, 27,2 proc. turinčių vidurinį, aukštesnįjį ar specialųjį vidurinį išsilavinimą ir 23,3 proc. įgijusių nebaigtą vidurinį išsilavinimą.

Išsilavinimas susijęs su profesine karjera, galimybė dirbti geriau mokamą ir labiau poreikius atitinkantį darbą. Todėl nestebina, kad laimingiausi jautėsi specialistai. Tarp jų priklausančių pirmajai laimingumo grupei buvo 49,6 proc. Dera pastebėti, kad kitos socialinės grupės – tarnautojai, darbininkai, pensininkai, namų šeimininkės bei išėję motinystės / tėvystės atostogų – pagal laimingumą esmingiau nesiskyrė. Kita vertus, arti trečdalis pensininkų, darbininkų ir bedarbių nurodė, kad jiems praėję metai nebuvo laimingi ir gerų permainų jie nesitiki.

Sėkminga profesinė veikla susijusi su pajamomis vienam šeimos nariui. Čia irgi fiksuota aiški tendencija – gaunantys didesnes pajamas yra labiau patenkinti gyvenimu. Ją gerai iliustruoja laimingiausių respondentų, t. y. nurodžiusių, kad metai buvę laimingi, o ateityje gerovė stiprės, pasiskirstymas. Tarp jų nebuvo gaunančių mažesnes nei 400 litų pajamas vienam šeimos nariui. 1,4 proc. pasirinkusių šį atsakymo variantą gavo pajamas nuo 401 iki 600 litų, 3,6 proc. – nuo 601 iki 800, 10,0 proc. – nuo 801 iki 1000 ir 14,9 proc. 1001 litų ir daugiau. Kitų atsakymų pasiskirstymas iš esmės atitinka nurodytą tendenciją.

Didesnis specialistų, turinčių aukštąjį išsilavinimą, taigi ir gaunančių didesnę atlyginimą poreikis yra didesniuose miestuose. 17,0 proc. apklaustų vilniečių priklausė pačių „laimingiausiųjų grupei“ – ir praėję metai jiems buvo laimingi, ir ateityje jie tikisi gerovės stiprėsiant. Dideliuose miestuose – Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje – tokių respondentų buvo 10 proc., kituose miestuose – 2,8 proc., o kaimuose – 2,1 proc. Čia dar reikėtų paminėti, jog beveik 30 proc. apklaustų kaimiečių atsakė: „metai nebuvo laimingi, gerų permainų nesitikiu.“

Lietuvos valstybės biudžeto paskirstymo vertinimas. Vyriausybė, parlamentas ir savivaldos institucijos, tai kas paprastai įvardinama ir suvokiama kaip „valdžia“, gali reikš-

mingai daryti įtaką visuomenės laimės lygiui. Sudarydama prielaidas darbo vietoms kurti bei pajamoms augti ir jas perskirstydama, remdama šeimas, prisidėdama prie socialinio kapitalo gausinimo ir pan. valdžia arba didina, arba klaidingais veiksmais mažina pasitenkinimą atskiromis visuomeninio gyvenimo sritimis, o drauge lemia piliečių laimę.

Politiniai ir ekonominiai veiksmai, lemiantys visuomenės laimingumą, gali būti atliekami derinant juos su piliečių lūkesčiais ir pageidavimais arba į juos neatsižvelgiant. Dalyvavimas politiniuose procesuose, kaip nurodo mokslininkai, yra statistiškai patikimai susijęs su visuomenės laimės lygiu (E. Diener, R. E. Lucas, U. Schimmack, J. F. Helliwel, 2009). Išskirtinę reikšmę dalyvaujant šiuose procesuose turi piliečių sprendimai perskirstant valstybės pajamas ir išlaidas (J. E. Stiglitz, 2010).

Lietuvoje piliečiai daro poveikį valstybės lėšų paskirstymui netiesiogiai, per savo išrinktus atstovus. Kaip jau minėta, vien tiesioginės demokratijos galimybė pozityviai veikia pasitenkinimą valstybės valdymu ir bendrą laimingumo lygį. Todėl tiriant Lietuvos gyventojų laimingumą pagrįsta būtų pasiūlyti jiems spręsti simuliacinį uždavinį vienoje iš svarbiausių valstybės valdymo sferų – skirstant valstybės biudžetą.

2014 metų Lietuvos biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas numato, kad daugiausia valstybės lėšų bus skiriama socialinei apsaugai (38,9 proc.). Antroje vietoje yra išlaidos švietimui (14,7 proc.), o trečioje – sveikatos apsaugai (13,1 proc.). Kitoms sferoms skiriama pastebimai mažiau lėšų: gynybai – 3,1 proc., viešajai tvarkai palaikyti ir visuomenės apsaugai – 4,5 proc., poilsiui, kultūrai ir religijai – 2,9 proc., ekonomikai – 7,0 proc., aplinkos apsaugai – 1,0 proc., būstui ir komunaliniam ūkiui – 0,7 proc., įmokoms į ES biudžetą – 3,6 proc., valstybės skolos valdymui – 6,0 proc. ir kitoms valstybės paslaugoms, tarp kurių reikšminga dalis tektų valstybės valdymui, – 4,5 proc. (2014 m. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas).

2011–2012 metais Lietuvoje atliktas požiūrio į felicitarinę politiką tyrimas parodė, kad žymi respondentų dalis netiksliai supranta valstybės išlaidas. Antai, tarp valstybės išlaidų dažnai neįvardina išlaidų religijai ar komunaliniam ūkiui. Todėl apklausiant respondentus jiems pasiūlyta perskirstyti kiek supaprastintą valstybės biudžetą t. y. jų prašyta atsakyti, kokia dalis valstybės išlaidų, siekiant gyventojų laimės lygio kilimo, turėtų būti skiriama švietimui, sveikatos apsaugai, pensijoms, šeimų rėmimui, bedarbių rėmimui, viešajai tvarkai ir piliečių saugumui, valstybės gynamui, kultūrai ir sportui, valstybės valdymui. Požiūrį į valstybės išlaidas, galinčias užtikrinti didžiausią gyventojų laimę, bei šio požiūrio sąsajas su laimingumu ir ateities perspektyvų suvokimu besiskiriančiomis grupėmis, rodo 2 lentelė.

Dera pastebėti, kad šis valstybės lėšų „perskirstymas“ yra savitas simuliacinis žaidimas, o jie, anot J. Baudrillard'o (2002), vis labiau daro įtaką šiuolaikinei visuomenei. Šis simuliacinis „perskirstymas“ rėmėsi rodiklių subalansavimu, t. y. apklaustieji turėjo „paskirstyti“ visas išlaidas (100 proc.). Todėl jie negalėjo skirti kuriai nors sričiai daugiau, nesumažindami išlaidų kitai. Tai sudarė prielaidas netiesiogiai išreikšti ir požiūrį į valstybę bei savo asmeninę padėtį.

2 lentelėje pateikti duomenys leidžia išvelgti tendenciją – žemesnio laimingumo lygio respondentai pirmenybę teikia toms valstybės išlaidoms, kurios gali tapti tiesioginėmis

išmokomis gyventojams (pensijoms, šeimų ir bedarbių rėmimui). Išimtis iš šios bendros tendencijos – nuomonės apie sveikatos apsaugos finansavimą. Atsižvelgus į tai, kad sveikatos apsaugai didesnes lėšas norėtų skirti vyresnio bei pensinio amžiaus žmonės, tikėtina prielaida, kad taip jie tarsi norėtų pagerinti jiems aktualių problemų sprendimą.

2 lentelė. Nuomonės apie valstybės išlaidas skirtingo laimingumo grupėse

Table 2. Attitudes towards public expenditure in the different groups of happiness

Respondentų nuomonės apie „skirtiną“ biudžeto dalį	Visi	I grupė	II grupė	III grupė	Chi-kvadrato testas, p reikšmė *
Švietimui	14,5 %	15,0 %	14,4 %	13,7 %	0,97
Pensijoms	15,5 %	15,0 %	15,3 %	16,4 %	0,97
Šeimų rėmimui	11,2 %	10,7 %	10,9 %	11,9 %	0,96
Bedarbių rėmimui	8,0 %	7,3 %	8,0 %	9,0 %	0,91
Sveikatos apsaugai	17,3 %	16,7 %	17,1 %	18,2 %	0,97
Viešajai tvarkai, piliečių saugumui	10,5 %	10,9 %	10,4 %	10,2 %	0,99
Valstybės gynimui	6,5 %	6,8 %	6,8 %	5,6 %	0,93
Kultūrai, sportui	8,8 %	9,5 %	8,8 %	7,8 %	0,92
Valstybės valdymui	6,2 %	6,6 %	6,5 %	5,5 %	0,94

Pastaba. Skaičiavimams naudotasi priemone: Calculation for the chi-square test: An interactive calculation tool for chi-square tests of goodness of fit and independence [Computer software] (Preacher, 2001).

Kitose valstybės išlaidų srityse, kuriose tikėtina nauda gyventojams nesietina su tiesioginėmis išmokomis, vėlgi galima konstatuoti, kad priklausantys pirmai ir antrai grupei respondentai šių sričių finansavimui skyrė didesnes valstybės biudžeto dalis nei priklausantys trečiai grupei.

Pažymėtina, kad kiek daugiau nei penktadalis respondentų (22,4 proc.) tarsi panaiškino Lietuvos valstybės valdymą. Jų nuomone, valstybės valdymui iš viso nereikia skirti lėšų. Žymi buvo ir nenorinčių finansuoti valstybės gynimo dalis (16,8 proc.) Manančių, kad viešojo tvarka ir piliečių saugumas iš viso nefinansuotinas, buvo 8,7 proc. Žymesnė neskyrusių nurodytoms sritims lėšų respondentų dalis priklauso trečiai aptariamai grupei.

Išvados

Darnaus vystymosi, žmogaus raidos prioriteto realizavimui ypač svarbūs nacionaliniai laimės tyrimai. Vienu jų analizės principų gali būti visuomenės laimės lygio ir valstybės valdymo sąsajų atskleidimas. Kadangi reikšmingas valdymo aspektas yra lėšų perskirstymas, jų ir galimybių perdavimas iš vienos socialinės grupės kitoms grupėms, svarbu išsiaiškinti, kaip Lietuvos gyventojai supranta valstybės išlaidų, užtikrinančių gyventojų laimės lygio kilimą, paskirstymą.

Atliktas Lietuvos gyventojų laimės lygio tyrimas parodė, kad respondentus galima grupuoti į tris besiskiriančias savo laimingumu ir ateities perspektyvų suvokimu grupes. Pirmąją grupę sudarytų arti trečdalis respondentų, kurie mano esą laimingi ir stipriau ar silpniau tikisi sėkmingos ateities. Antrąją grupę – nesidžiaugiantys esama padėtimi, bet tikintys permainingu ir geru. Jai priklausytų du iš penkių respondentų. Trečioji, „nelaimingiausių“ grupė, kuriai priklauso kas ketvirtas, tai nusivylę ir dabartimi, ir nieko geresnio nesitikintys ateityje respondentai.

Asmeninės laimės ir ateities perspektyvų suvokimą lemia daugelis veiksnių. Tyrimas atskleidė, kad laimingesniais jaučiasi jauni, išsilavinę, gyvenantys sostinėje arba didžiuosiuose miestuose, turintys didesnes pajamas specialistai. Atitinkamai tarp nurodžiusių, kad paskutiniai metai jiems nebuvo laimingi ir nesitikinčių permainingu ir geru vyravo vyresnio amžiaus, žemesnio išsilavinimo, turintys mažas pajamas, kaimo gyventojai.

Tyrimo duomenys atitinka daugelio laimės tyrinėtojų išvadą – laimingumas lemia požiūrį į daugelį visuomeninio gyvenimo sričių. Analizuojant respondentų nuomones apie valstybės biudžeto, užtikrinančio gyventojų laimės lygio kilimą, paskirstymą nustatyta, kad žemesnio laimingumo lygio respondentai pirmenybę teikia toms valstybės išlaidoms, kurios gali tapti tiesioginėmis išmokomis gyventojams (pensijoms, šeimų rėmimui, bedarbių rėmimui). Išimtis iš šios bendros tendencijos – nuomonės apie sveikatos apsaugos finansavimą.

Tyrimo duomenys atskleidė ženklios respondentų grupės (22,4 proc.) negatyvią nuostatą į valstybės valdymą. Jų nuomone valstybės valdymui iš vis nereikia skirti lėšų. Nemaža buvo ir nenorinčių „finansuoti“ valstybės gynimo respondentų dalis (16,8 proc.). Žymesnė „neskyrusių“ nurodytoms sritims respondentų dalis priklauso žemiausio laimingumo grupei.

Literatūra

- Ahmed, S. *The Promise of Happiness*. Durham: Duke University Press, 2010.
- Baudrillard, J. *Simuliakrai ir simuliacija*. Vilnius: Baltos lankos, 2002.
- Bitinas, B. *Edukologinis tyrimas: sistema ir procesas*. Vilnius: Kronta, 2006.
- Degutis, M.; Urbonavičius, S.; Gaižutis, A. Relation between GDP and Life Satisfaction in the European Union. *Ekonomika*. 2010, 89 (1): 9–21.
- Diener, E.; Helliwell, J. F.; Kahneman, D. *International Differences in Wellbeing*. New York: Oxford University Press, 2010.
- Diener, E.; Lucas R. E.; Schimmack U.; Helliwel, J. F. *Well-Being for Public Policy*. Oxford; Oxford University Press, 2009.
- ESOMAR. ICC / ESOMAR International Code on Market and Social Research, 2008.
- Frey, B. S.; Frey Marti, C. *Glück. Die Sicht der Ökonomie*. Zürich/Chur: Rüegger Verlag, 2010.
- Gallup International. *Глобальный индекс счастья в 2012 году* [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-07-27]. <<http://gtmarket.ru/news/2012/02/03/4013>>.
- Gataūlinas, A. *Lietuvos visuomenės subjektyvioji gerovė Europos Sąjungos šalių kontekste*. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas: Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2013.
- Navaitis, G. Laimės ekonomikos ir felicitarinės politikos perspektyva Lietuvoje. *Socialinis darbas*. 2013, 12 (1): 21–33.
- Popkin, S. L. Decision Making in Presidential Primaries. *Explorations in Political Psychology*. Durham, NC: Duke University Press, 2003.

- Preacher, K. J. *Calculation for the chi-square test: An interactive calculation tool for chi-square tests of goodness of fit and independence* [Computer software]. 2001 [žiūrėta 2013-06-25]. <<http://quantpsy.org>>.
- Rath, T.; Harter, J. Well Being. *The Five Essention Elements*. New York: Gallup Press, 2010.
- Stiglitz, J. E. *Freefall - Free Markets and the Sinking of the Global economy*. New York: Penguin Books, 2010.
- Sumner, A. *Economic Well-Being and Non-Economic Well-Being. Understanding Human Well-Being*. Paris: United Nations University, 2006, p. 53–73.
- 2014 m. Valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymas [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-07-17]. <http://www.finmin.lt/web/finmin/2014_biudzetas>.

LITHUANIAN PEOPLE'S ATTITUDES TOWARDS FELICITARY STATE BUDGET REDISTRIBUTION

Prof. Dr. Gediminas Navaitis

Mykolas Romeris University, Lithuania

Assoc. Prof. Dr. Vladas Gaidys

Lithuanian Social Research Centre, Lithuania

Summary

Studies of happiness level in a society give a solid empirical base for the economy of happiness and the felicitary (“felicity” – lat. happiness) policy. A relation between happiness level in a society and governance may be one of the directions of such type of studies. For this reason, Public opinion research center “Vilmorus” conducted a representative survey of Lithuanian population. Objectives of the survey were to reveal opinions about a level of happiness during the last year, during the following five years and the attitudes towards budget spendings of the state: how to spend resources of the state in order to get the highest improvement of happiness in a society. The following spheres of the society and the state life were proposed for the respondents: education, healthcare, pensions, support for the young families, the unemployed, public order, state defense, culture, governance. 1005 adult respondents were interviewed in 19 towns and 31 villages in rural areas.

The survey revealed that it is possible to classify the respondents into three different groups according to their happiness and a perception of prospects of the future. The first group consisted of 31% of the respondents. They stated that they are happy and more or less believe in a successful future. The second group consisted of 41,2% of the respondents, who stated that they are not satisfied in their present lives, but they believe in changes in the future. To the third group belong respondents (25,7%) who are dissatisfied in contemporary life and do not believe in positive changes in the future. 2,2% of the respondents did not answer to this question.

The results of this research allow describing some peculiarities of these groups. More happy are young, better educated, living in the capital or in other big cities people. Among less happy and not believing in the future are older people, lower educated, having lower incomes and living in rural areas.

The research revealed that the level of happiness influences the respondents' opinions about the distribution of budget of the state. The group of a lower level of happiness gives priority for direct payments to the population (pensions, support of the families, the unemployed). The results showed that a considerable part of the population has a negative attitude towards governance of the state (22,4%). They did not distribute any finances for the governance. A part of the population (16,8%) did not give finances for the state defense, as well. A considerable part of the lower happiness group were among them.

Keywords: *felicitary policy, happiness of Lithuanian population, distribution of the state budget.*

Gediminas Navaitis, Mykolo Romerio universiteto Socialinių technologijų fakulteto Edukologijos ir socialinio darbo instituto profesorius, socialinių mokslų (psichologija) daktaras. Mokslinių tyrimų kryptys: psichologija, šeimos konsultavimas.

Gediminas Navaitis, Doctor of Social Sciences (Psychology), Mykolas Romeris University, Faculty of Social Technologies, Institute of Educational Sciences and Social Work, Professor. Research areas: psychology, family counseling.

Vladas Gaidys, Lietuvos socialinių tyrimų centras, socialinių mokslų (sociologija) daktaras, docentas. Mokslinių tyrimų kryptys: sociologija, visuomenės nuomonės tyrimai, rinkos tyrimai.

Vladas Gaidys, Doctor of Social Sciences (Sociology), Lithuanian Social Research Centre, Associate Professor. Research areas: sociology, public opinion survey, market research.